

галузевого екологічного аудиту не набув адекватного поширення через низку причин: брак вимогливості держави, громадськості до підприємств-забруднювачів; недосконалість законодавства, нормативно-правової бази системного екологічного аудиту; формальний, декларативний підхід до впровадження системних принципів збалансованого розвитку [1, с. 43]. У країнах ЄС, де використовуються стандарти EMAS (Environmental Management and Audit System), результати аудиту оформлюються у вигляді екологічної декларації, яка є обов'язковою для опублікування (одна з основних відмінностей від стандарту ISO 14001). Так, на сайтах міжнародних компаній на зразок Nokia, Sony Ericsson тощо можна отримати відкритий доступ до екологічних декларацій за кожним товаром. Така екологічна декларація містить інформацію про вплив на довкілля при розробці, виробництві та використанні продуктом виробництва. В Україні екологічні декларації розробляють лише окремі підприємства. На думку О. Войтюк, екологічну декларацію слід складати в обов'язковому порядку для кожного виду продукції та надавати покупцю. Основними її елементами повинні бути: інформація про виробника (у тому числі щодо показників впливу на довкілля, інформація про товар (у тому числі вплив на довкілля при розробці, виробництві та на здоров'я людини при користуванні), інші показники, які стосуються виробничої охорони довкілля, екологічна політика підприємства (тобто якими екологічними стандартами керується підприємство у своїй діяльності, які природоохоронні заходи здійснює, розмір екологічного податку, інформація про економічні санкції, які були здійснені по відношенню до нього), важливі зміни з часу подання попередньої декларації. Для заохочення проведення екологічного аудиту підприємствами державі необхідно донести до керівництва важливість такої перевірки. Витрати на проведення цього аудиту повинні відшкодуватись з бюджету [4].

Таким чином, законодавство повинно сприяти розвитку екоаудиту, регламентувати суспільні відносини, що тут виникають, прогнозувати їх розвиток, установлювати норми випереджального регулювання [1, с. 51]. Екологічний аудит доцільно було б запровадити щодо всіх об'єктів або видів діяльності, які становлять підвищену екологічну небезпеку. Слід орієнтувати підприємства на розвиток екологічного аудиту на корпоративному рівні.

Література:

1. О. Бондар, Г. Білявський, Ю. Саталкін, М. Пилипчук. Екологічний аудит: світовий досвід і вітчизняні реалії // Вісн. НАН України, 2011, № 4. – С. 42-51
  2. І.В. Басанцов, О.С. Пантелейчук. Екологічний аудит в Україні: актуальність, проблемні питання та напрями удосконалення // Механізм регулювання економіки, 2010, № 1. – С. 38-46
  3. Про екологічний аудит: Закон України від 24.06.2004 № 1862-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 45. – Ст.500.
  4. Войтюк О. Екологічний аудит в Україні: здійснення конкретних заходів [Електронний ресурс] // Відповідальна економіка (науково-популярний альманах). – 2011. – Вип. 3. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>
-

Панченко В. В.

кандидат юридичних наук, асистент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

ЩОДО ЛОКАЛЬНОЇ НОРМОТВОРЧОСТІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

При здійсненні локальної нормотворчості в сільськогосподарських підприємствах стають наочними як процеси деталізації і конкретизації загальних положень законодавства внутрішньогосподарськими локальними нормативно-правовими актами у цілому, так і процеси деталізації, конкретизації у виняткових випадках, і заповнення прогалин нормами внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів зокрема. Тобто, важливого значення набуває характеристика нормативно-правових актів, що врегульовують аграрні відносини, як цілісної органічної системи, якій притаманний єдиний юридичний механізм. До цієї системи належать різні види нормативно-правових актів, які можуть бути поділені на більші чи менші групи за різними підставами.

В більшості випадків представники аграрно-правової науки внутрішньогосподарські локальні нормативно-правові акти поділяють на дві групи за порядком набрання чинності. До першої групи відносять внутрішньогосподарські локальні нормативно-правові акти, які набувають чинності з моменту їх реєстрації сільськогосподарськими підприємствами у відповідних державних органах. До другої групи – внутрішньогосподарські локальні нормативно-правові акти, що набувають чинності відразу з моменту їх прийняття вищими органами сільськогосподарських підприємств [3, с. 54; 6, с. 18; 1, с. 23].

Окремі представники аграрно-правової науки пропонують розширену класифікацію внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів. По-перше, акт, що визначає основи локальної нормотворчості; по-друге, установчі документи; по-третє, акти регулювання трудових відносин; по-четверте, організаційно-управлінські акти; по-п'яте, акти фінансово-економічного змісту [2, с. 77–78].

Запропоновані авторами поділи зводяться в основному до групування видів внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів як результату локальної нормотворчості у сільськогосподарських підприємствах.

Поза увагою науковців залишається важлива підстава для поділу внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів – за функціональним призначенням.

Тобто, норми внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів сільськогосподарських підприємств в одних випадках деталізують, а в інших конкретизують окремі положення нормативно-правових актів загального характеру.

Конкретизація норм відрізняється від деталізації, вона спрямована не на появу нового правила, а на уточнення наявної норми. З цього приводу професор С. С. Алексєєв зазначає: «Норми, які конкретизують закон, не містять нічого принципово нового. Вони лише уточнюють, конкретизують те, що вже дано в законі, чи роблять логічні висновки щодо закону, як це робиться при деталізації» [5, с. 92].

Внутрішньогосподарські локальні нормативно-правові акти сільськогосподарських підприємств можуть не лише конкретизувати окремі положення нормативно-правових актів загального характеру, а й доповнювати їх. Конкретизація і доповнення є самостійними формами розвитку конкретного акта і їх не можна ототожнювати [7, с.106].

Тому не можна погодитися з поняттям «доповнення», коли говорять, що положення внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів лише уточнюють, доповнюють стосовно конкретних відносин те, що вже є в нормативно-правових актах загального характеру, або роблять логічні висновки з цих актів. Тут, напевно, йдеться про конкретизацію, а не про доповнення.

Що ж стосується усунення прогалін, то В. К. Самігулін розглядає цю категорію поряд із конкретизацією як одну з двох основних функцій внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів. «Усунення прогалін у праві локальними нормами можливо, а в окремих випадках і необхідно» [9, с. 41].

В юридичній літературі немає єдності в поглядах з приводу усунення прогалін у праві внутрішньогосподарськими локальними нормативно-правовими актами, але хочеться зазначити, що таке заповнення можливе і може становити виняток.

По-перше, сама природа нормативно-правових актів загального характеру, яка належить до аграрного законодавства, її особливості, що пов'язані із специфікою сільськогосподарського виробництва, залишає можливість і необхідність локального регулювання.

По-друге, багато положень законодавства України, які регулюють суспільні відносини на промислових підприємствах, є неприйнятними для регулювання відносин у сільськогосподарських підприємствах. Процеси, що відбуваються з подальшим поглибленням ринкових відносин в аграрному секторі, на практиці породжують розробку і прийняття таких внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів, які будуть неприйнятними для регулювання відносин у несільськогосподарських сферах діяльності, тобто пристосовані з урахуванням кліматичних умов та специфіки сільськогосподарського виробництва безпосередньо для сільськогосподарських підприємств.

По-третє, заповнення прогалін внутрішньогосподарськими локальними нормативно-правовими актами можливо тільки в разі подальшої появи прогалін, що викликається наявністю нових відносин, які і не могли бути передбачені законодавцем [4, с. 76].

Таким чином, поділ внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів сільськогосподарських підприємств за їх функціональним призначенням дозволяє вирішити завдання в процесі здійснення локальної нормотворчості та подальшого практичного застосування Статуту (як деталізованого локального акта), Правил внутрішнього розпорядку, Положення про оплату праці, Положення про пайовий і неподільний фонди та ін. (як конкретні-

зовані локальні акти) з метою належного врегулювання внутрішніх відносин у сільськогосподарських підприємствах.

Сьогодні чинне законодавство не визначає переліку обов'язкових для прийняття в сільськогосподарських підприємствах внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів або кола питань, які можуть бути закріплені у цих актах.

Взагалі прийняття внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів має бути викликано внутрішніми потребами сільськогосподарського підприємства, виходячи з потреб соціально-економічного розвитку в цілому, але визначення обов'язкового переліку при здійсненні локальної нормотворчості в сільськогосподарських підприємствах внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів сприятиме взаємній злагодженості як усередині підприємства, так і з нормативно-правовими актами загального характеру.

Так, наприклад, правила внутрішнього розпорядку мають лише 50–55 % сільськогосподарських підприємств колективно-кооперативного і корпоративного типів, а ось у сільськогосподарських підприємствах фермерського типу, окрім статуту, майже відсутні внутрішньогосподарські локальні нормативно-правові акти, які віднесені науковцями саме до другої групи [8, с. 74–75].

Такий стан свідчить про відсутність на сьогодні належного рівня правової роботи в сільськогосподарських підприємствах і неефективність локальної нормотворчості.

Внутрішньогосподарські локальні нормативно-правові акти, як і нормативно-правові акти загального характеру, покликані спеціальними засобами забезпечити оптимізацію суспільного і виробничого життя. Тому важливо, щоб локальна нормотворчість у межах конкретного сільськогосподарського підприємства була оптимізована. Усе це потребує встановлення такого порядку підготовки, обговорення і затвердження внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів сільськогосподарських підприємств, який би забезпечував як дотримання правил нормотворчої техніки, так і відповідав демократичним принципам сьогодення.

Література:

1. Аграрне право : підручник / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого ; за ред. : В. П. Жушмана, А. М. Статівки. – Х. : Право, 2010. – 296 с.
  2. Аграрне право України : підручник / за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.
  3. Аграрне право України : підручник / за ред. В. З. Янчука. – 2-вид., переробл. та допов. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 720 с.
  4. Алексеев С. С. Проблемы теории права : курс лекций в 2-х т. / С. С. Алексеев. – Свердловск : Юрид. ин-т, 1973. – Т. 2 : Нормативные юридические акты применения права. Юридическая наука (правоведение). – 262 с.
  5. Алексеев С. С. Общая теория социалистического права : курс лекций / С. С. Алексеев. – Свердловск : Юрид. ин-т, 1965. – Вып. 3. – С. 92.
  6. Жушман В. П. Аграрне право та законодавство України (в питаннях та відповідях) : навч.-практ. посіб. / В. П. Жушман. – 3-ге вид. допов. та переробл. – Х. : Одісей, 2006. – 736 с.
  7. Левченко В. М. Акты Совета Министров СССР и акты, их развивающие / В. М. Левченко // Совет. государство и право. – 1975. – № 3. – С. 105–109.
  8. Науковий Вісник Національного аграрного університету. – 2003. – Вип. 68. – С. 74–75.
  9. Самигуллин В. К. Локальные нормы и их виды / В. К. Самигуллин // Изв. вузов. Правоведение. – 1976. – № 2. – С. 38–43.
-